

به نام یگانه ی بی همتا

جمعیت، جوانی و جوانان

دکتر محمد امین کنعانی
دانشیار جامعه شناسی جمعیت
دانشگاه گیلان

جمعیت شناسی

- جمعیت‌های انسانی
 - اندازه،
 - ساختار،
 - حرکات
- روابط متقابل پدیده‌های جمعیتی
- و سایر پدیده‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، زیستی و غیره

جمعیت، مسئله ای همیشگی

● در گذشته: کم جمعیتی

● امروزه: پر جمعیتی

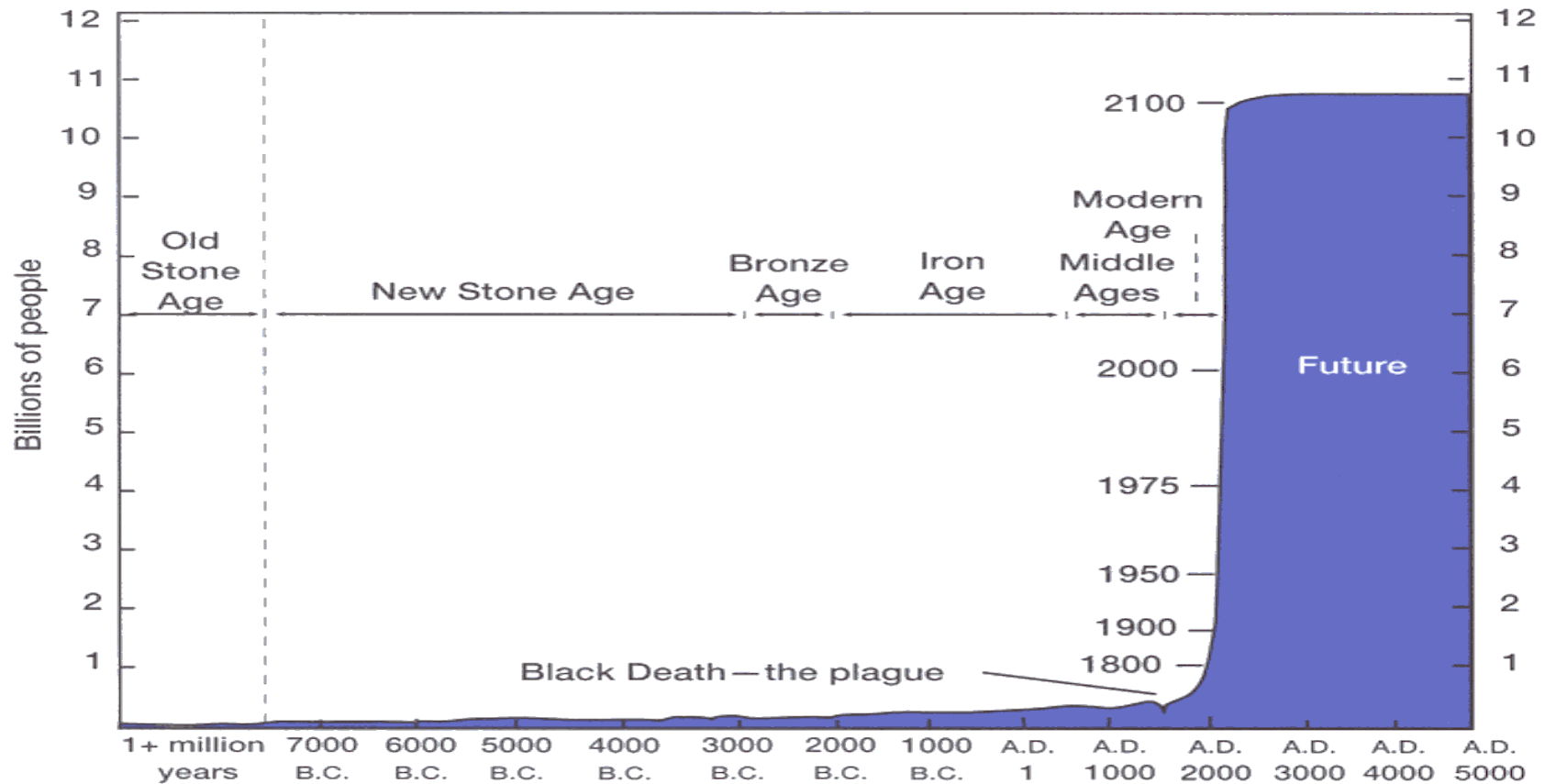
● آینده: افزایش آرام،

● یا کاهش و یا ثبات؟!

جمعیت دنیا و ایران در دوره های مختلف زمانی

سال	جمعیت ایران		سال	جمعیت دنیا
۱۳۰۰	۱۰	مقدار I بین دو سرشماری	۱۲ هزار سال قبل	۵ تا ۱۰
۱۳۳۵	۲۰		اول میلاد	۲۵۰ الی ۳۰۰
۱۳۴۵	۲۶	3/1%	۱۶۵۰	۶۰۰ الی ۷۰۰
۱۳۵۵	۳۴	2/7%	۱۸۲۰	یک میلیارد
۱۳۶۵	۴۹.۵	3/9%	۱۹۹۹	۶ میلیارد
۱۳۷۵	۶۰	2%	۲۰۱۳	۷ میلیارد
۱۳۸۵	۷۰.۵	1/6%	۲۰۲۰	۷.۸۱۶
۱۳۹۰	۷۵	1/29%	۲۰۵۰	۹ میلیارد
۱۳۹۵	۸۰	1/24%	۲۱۰۰	نزدیک ۱۱ میلیارد

نمودار رشد جمعیت دنیا در طول تاریخ

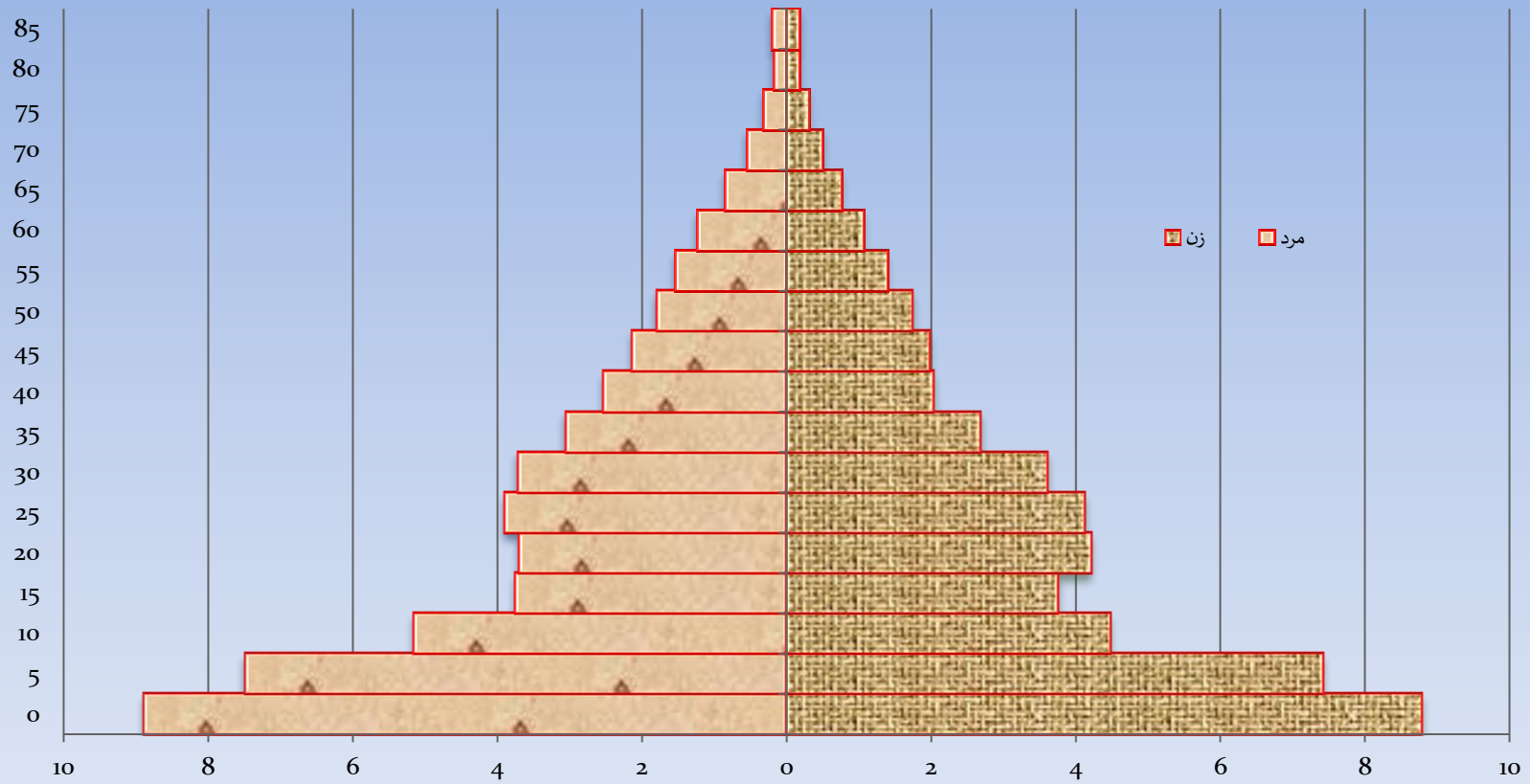

Sources: Population Reference Bureau; and United Nations, *World Population Projections to 2100* (1998).

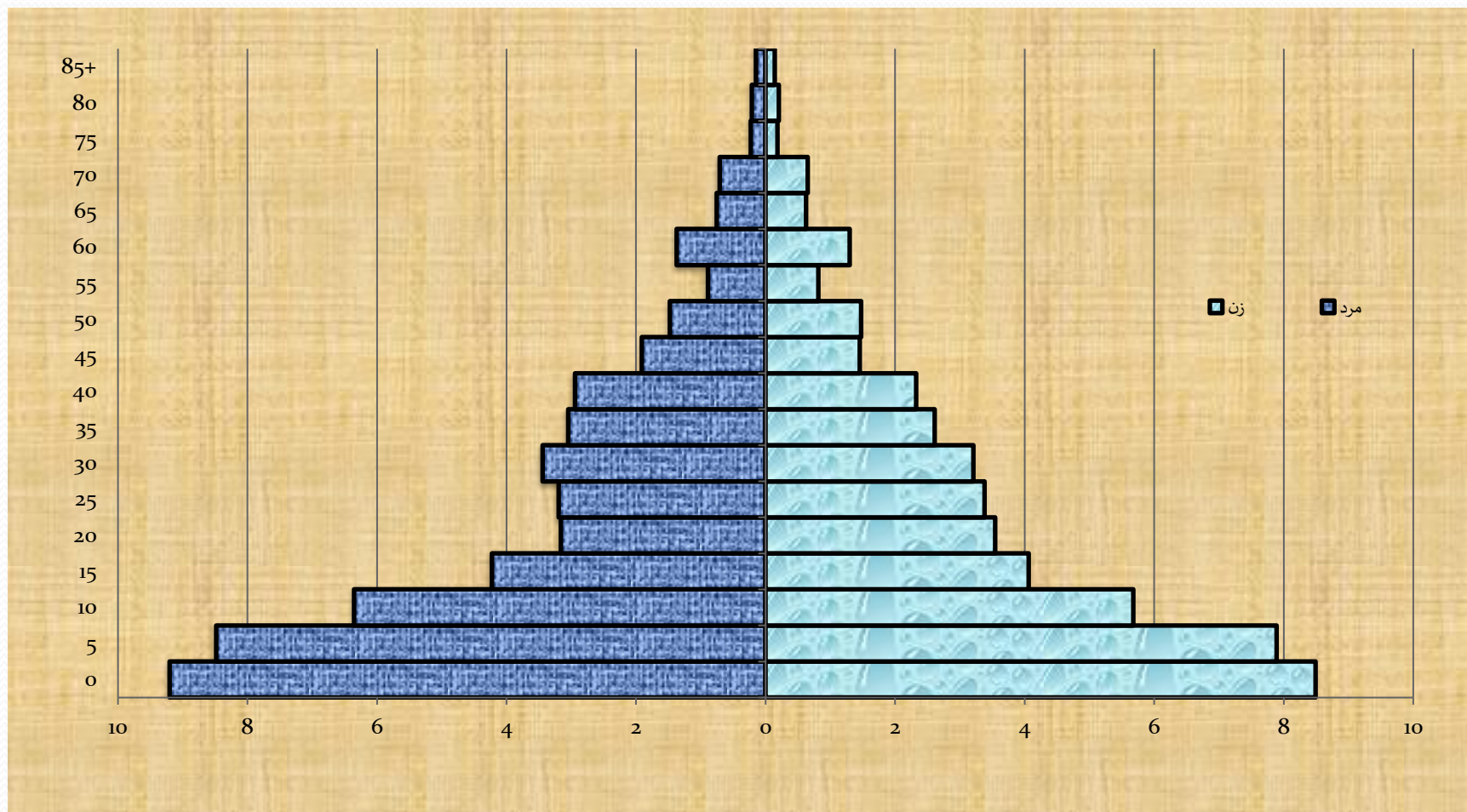
ساختار جمعیت

- ۱- جوان
- ۲- پیر یا سالخورده
- ۳- جوان در حال پیر شدن
- ۴- پیر در حال جوان شدن

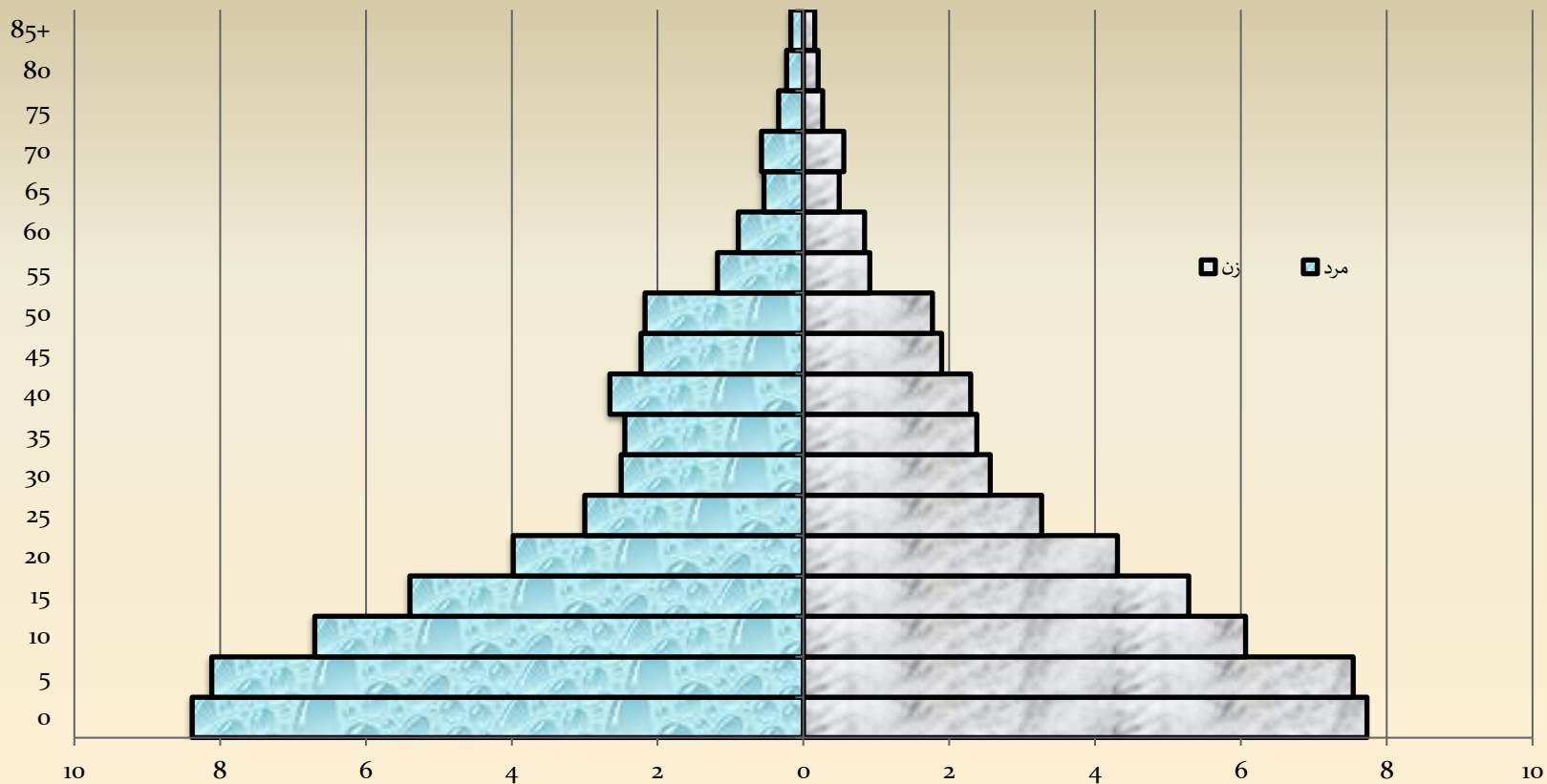
1335

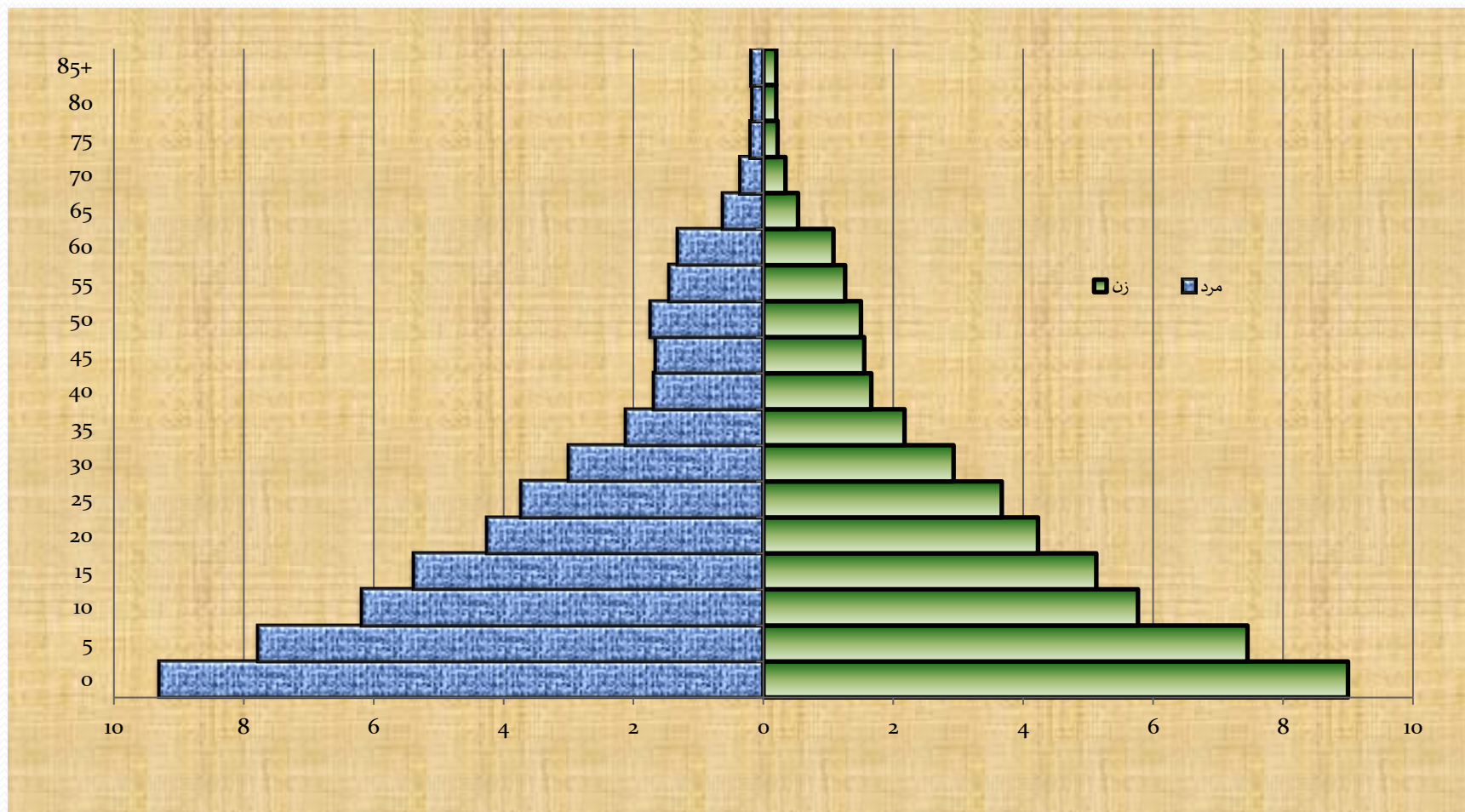
در سال ۱۳۴۵

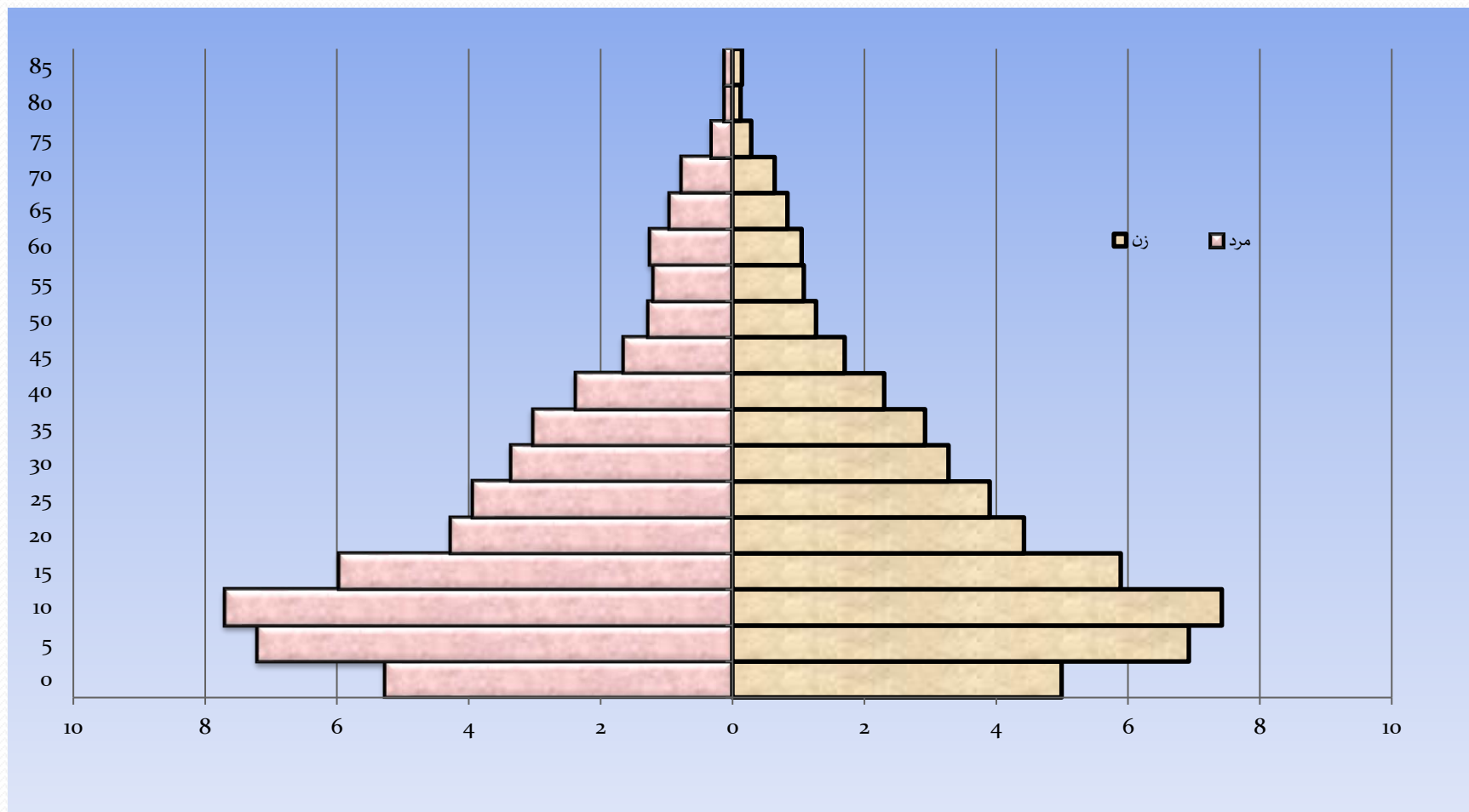
در سال ۱۳۵۵

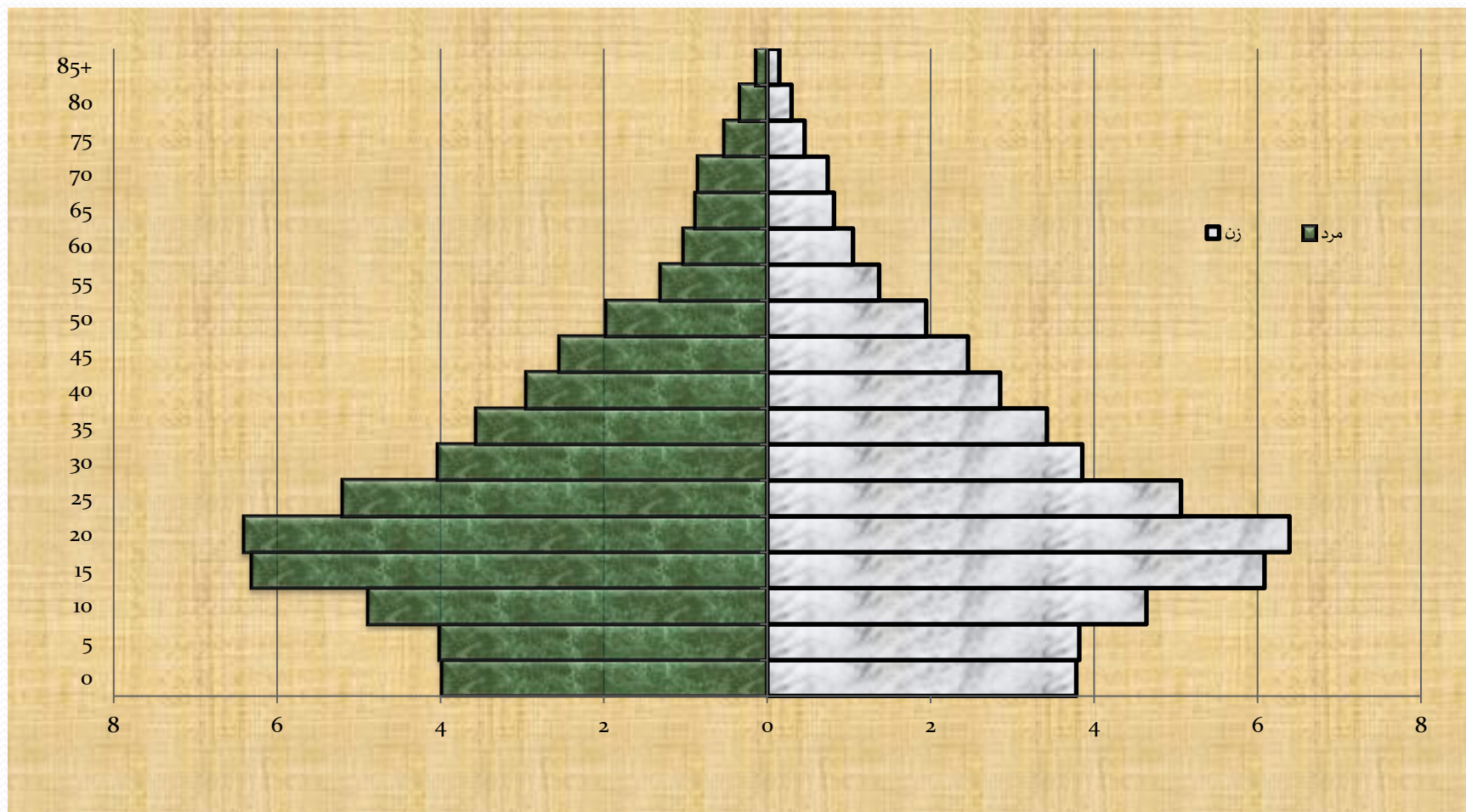
در سال ۱۳۶۵

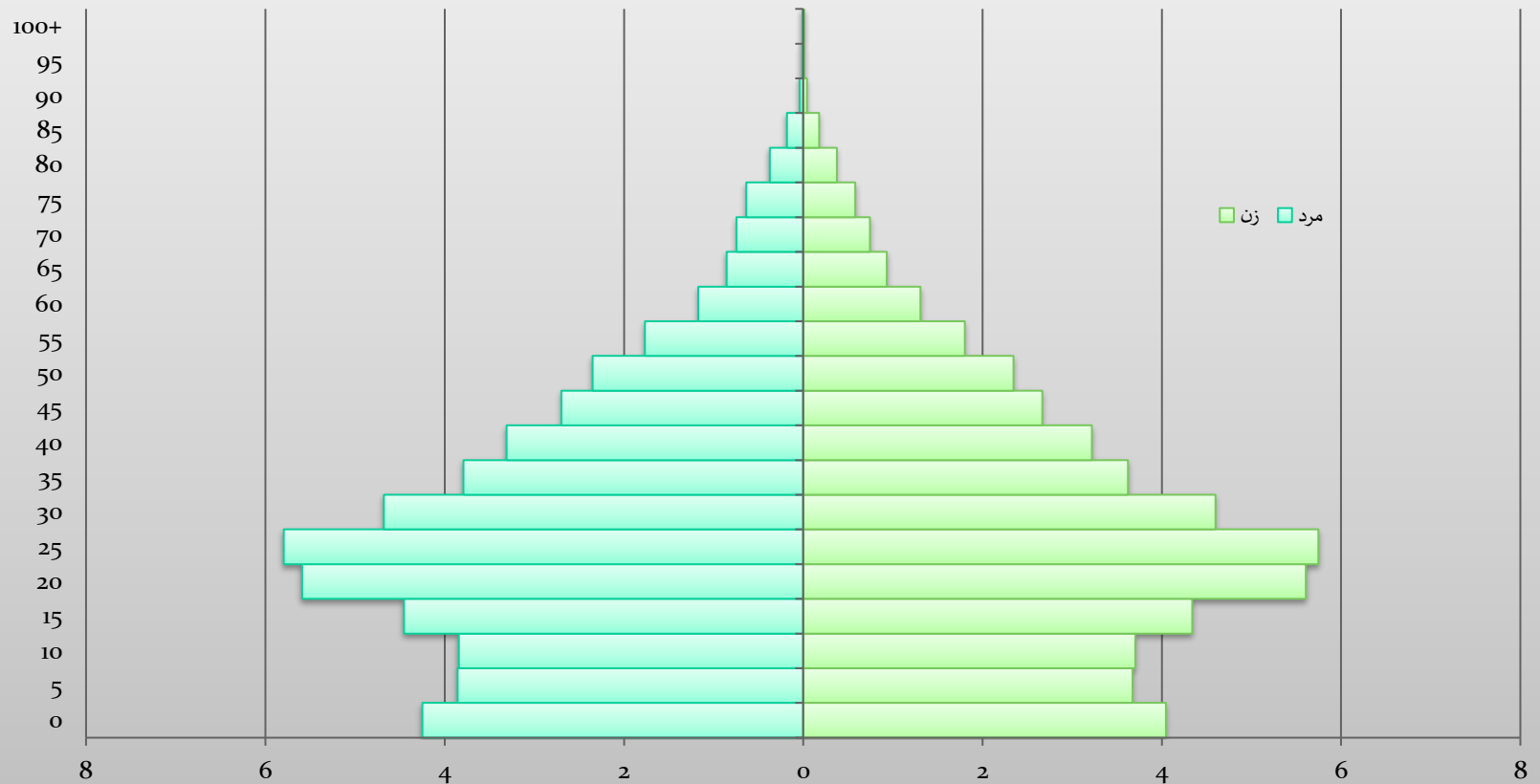
در سال ۱۳۷۵

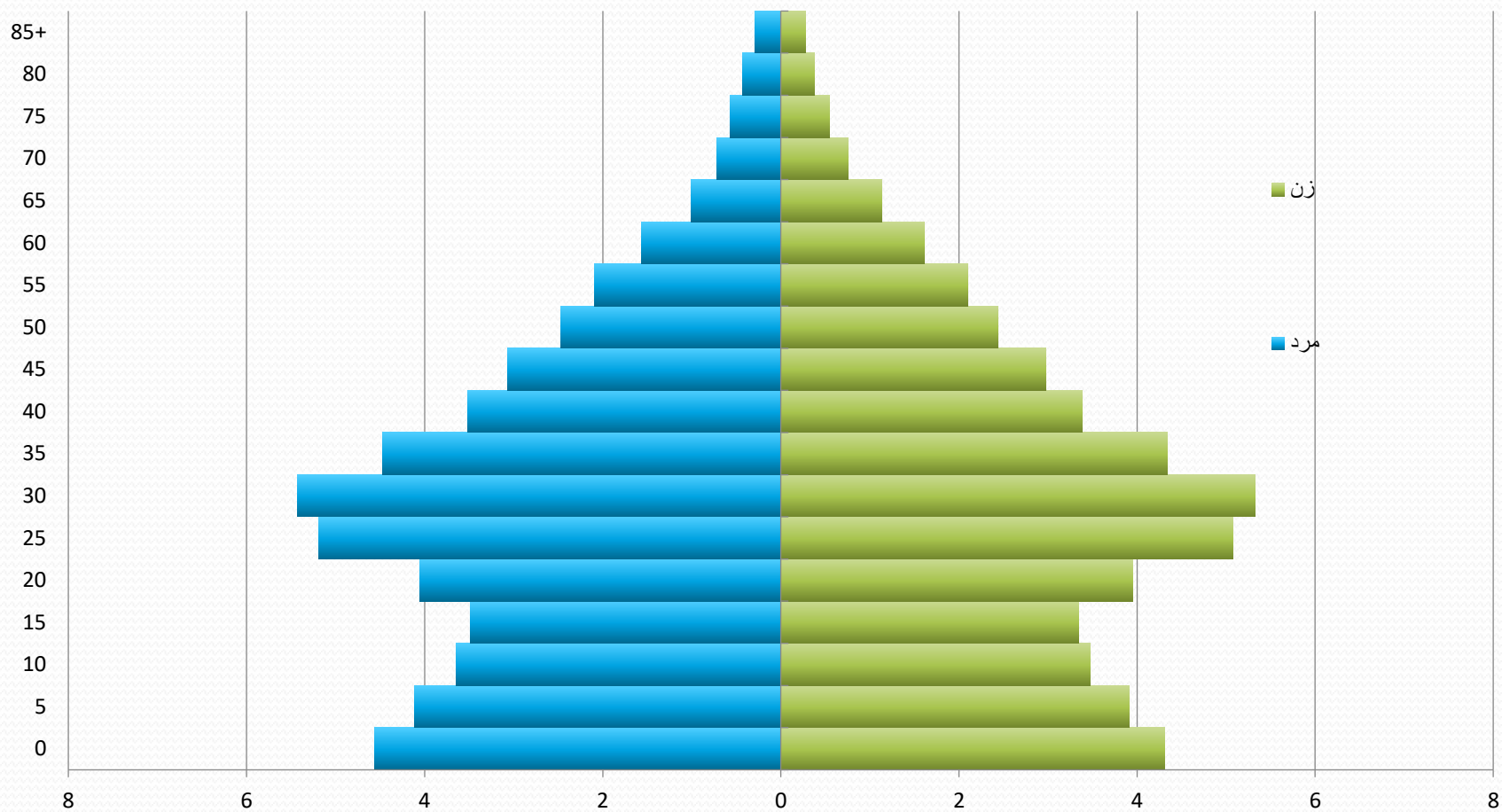
در سال ۱۳۸۵

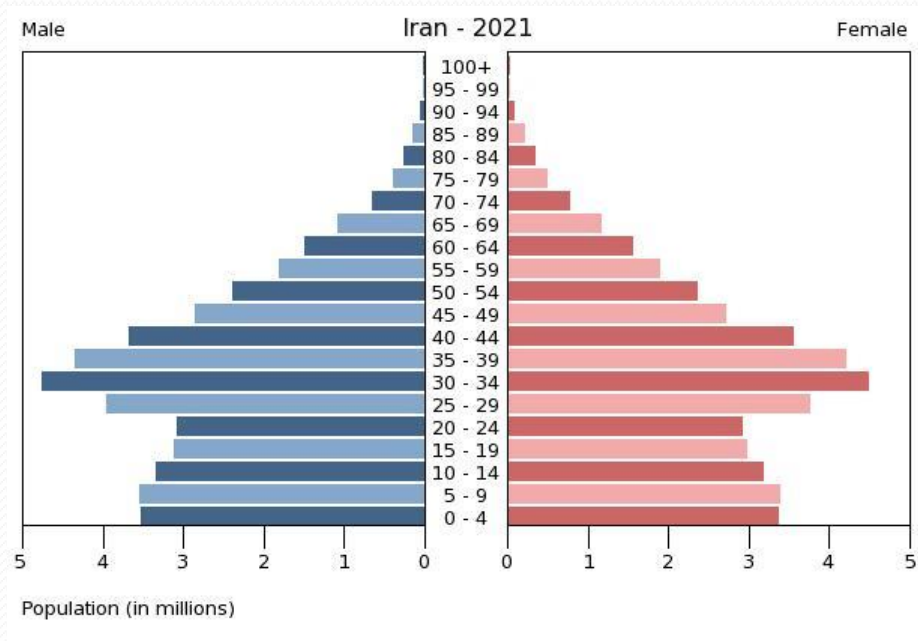
در سال ۱۳۹۰

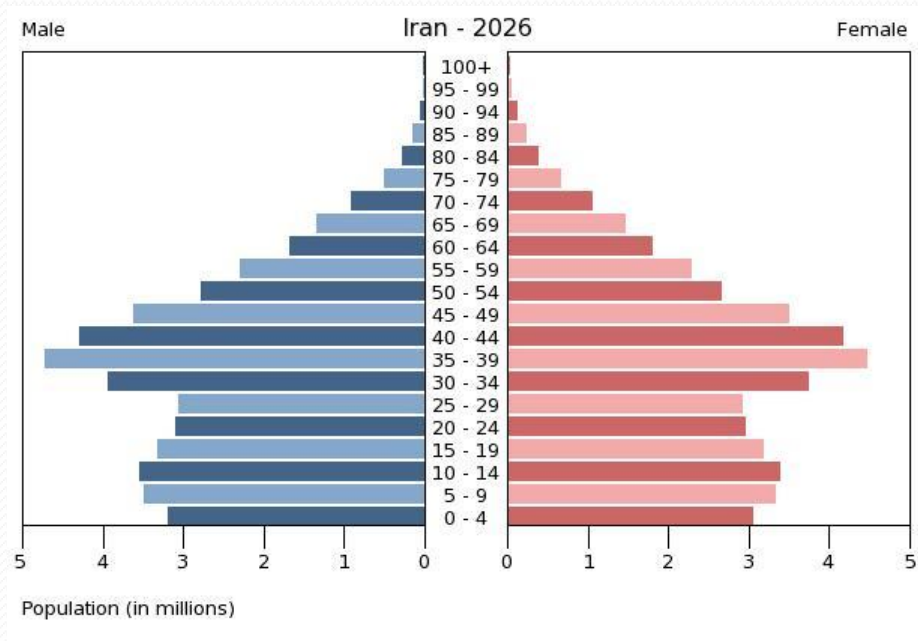
در سال ۱۳۹۵

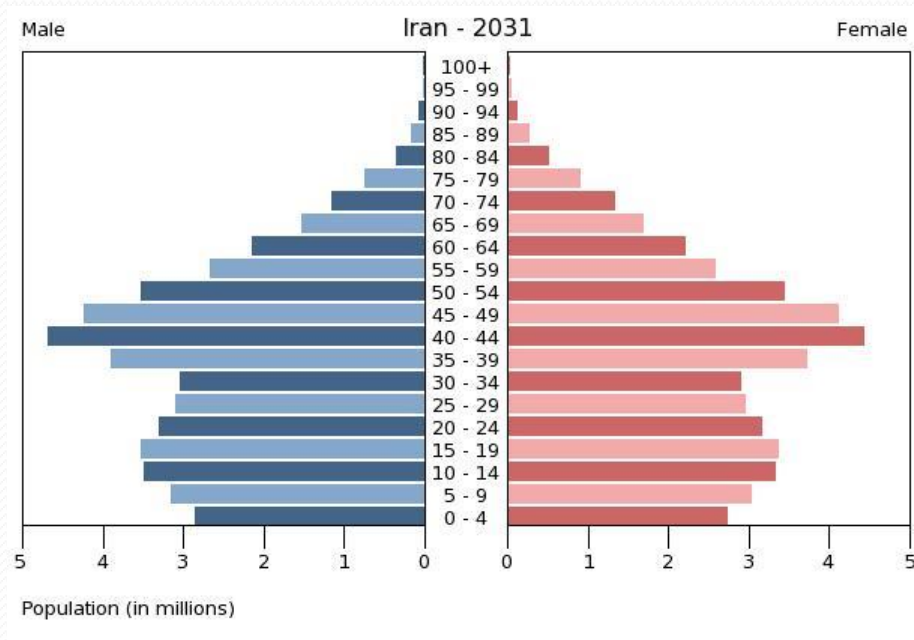
ایران ۱۴۰۰

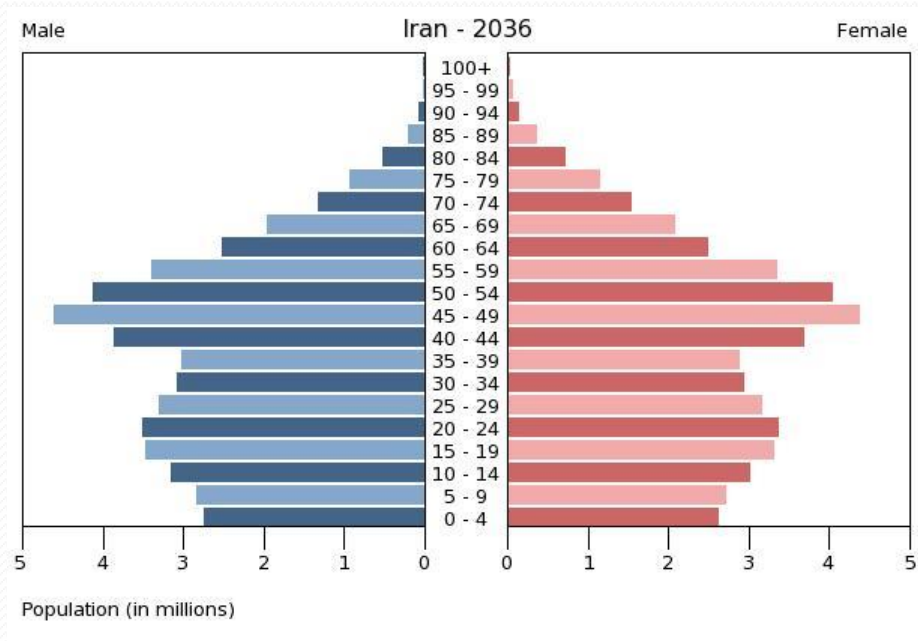
ایران ۱۴۰۵

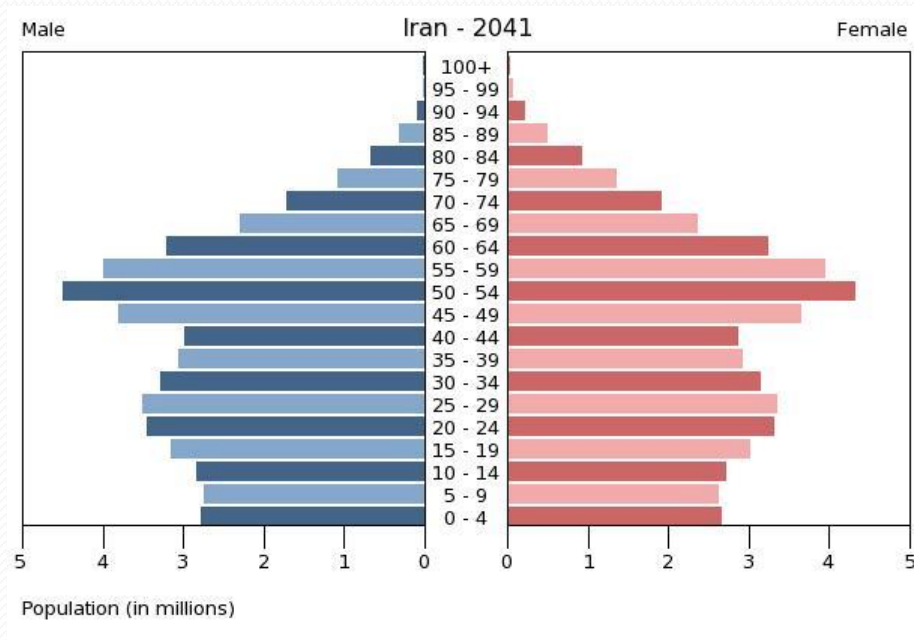
ایران ۱۴۱۰

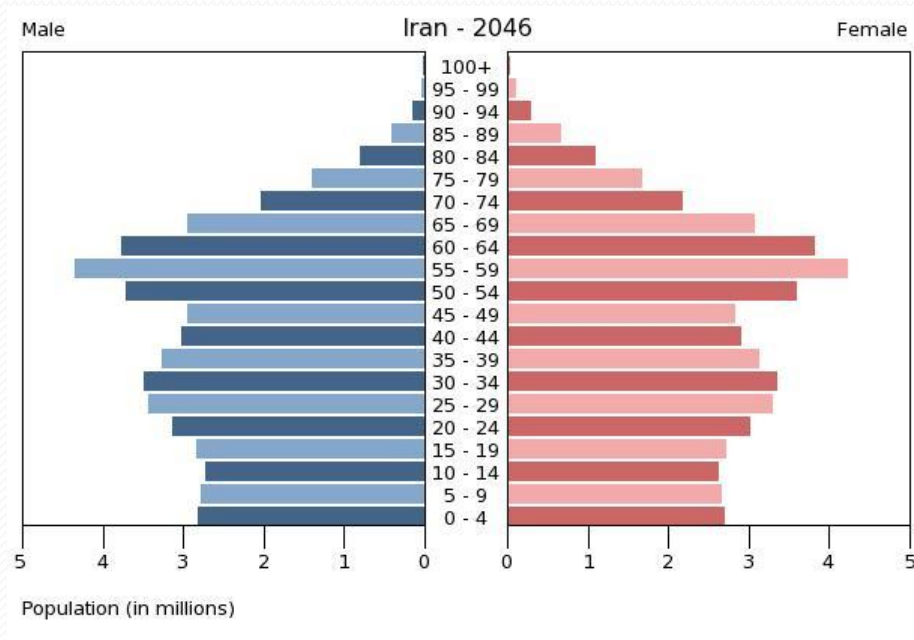
ایران ۱۴۱۵

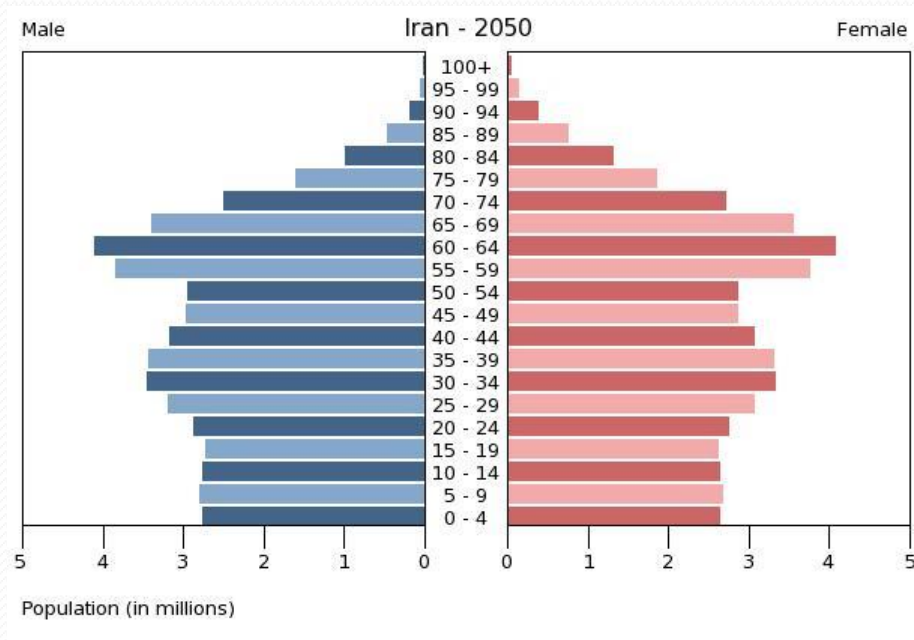
ایران ۱۴۲۰

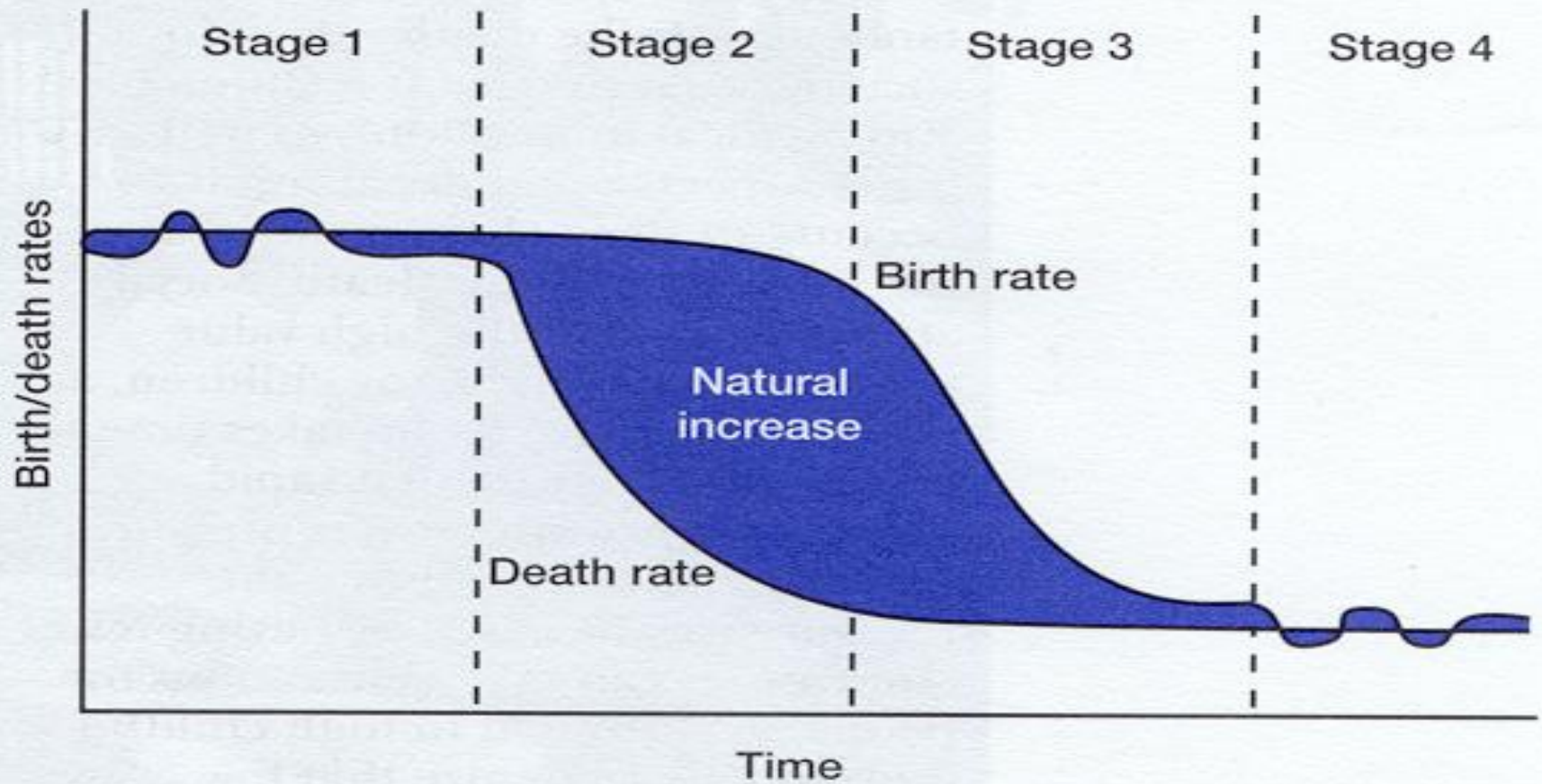
ایران ۱۴۲۵

ایران ۱۴۳۰

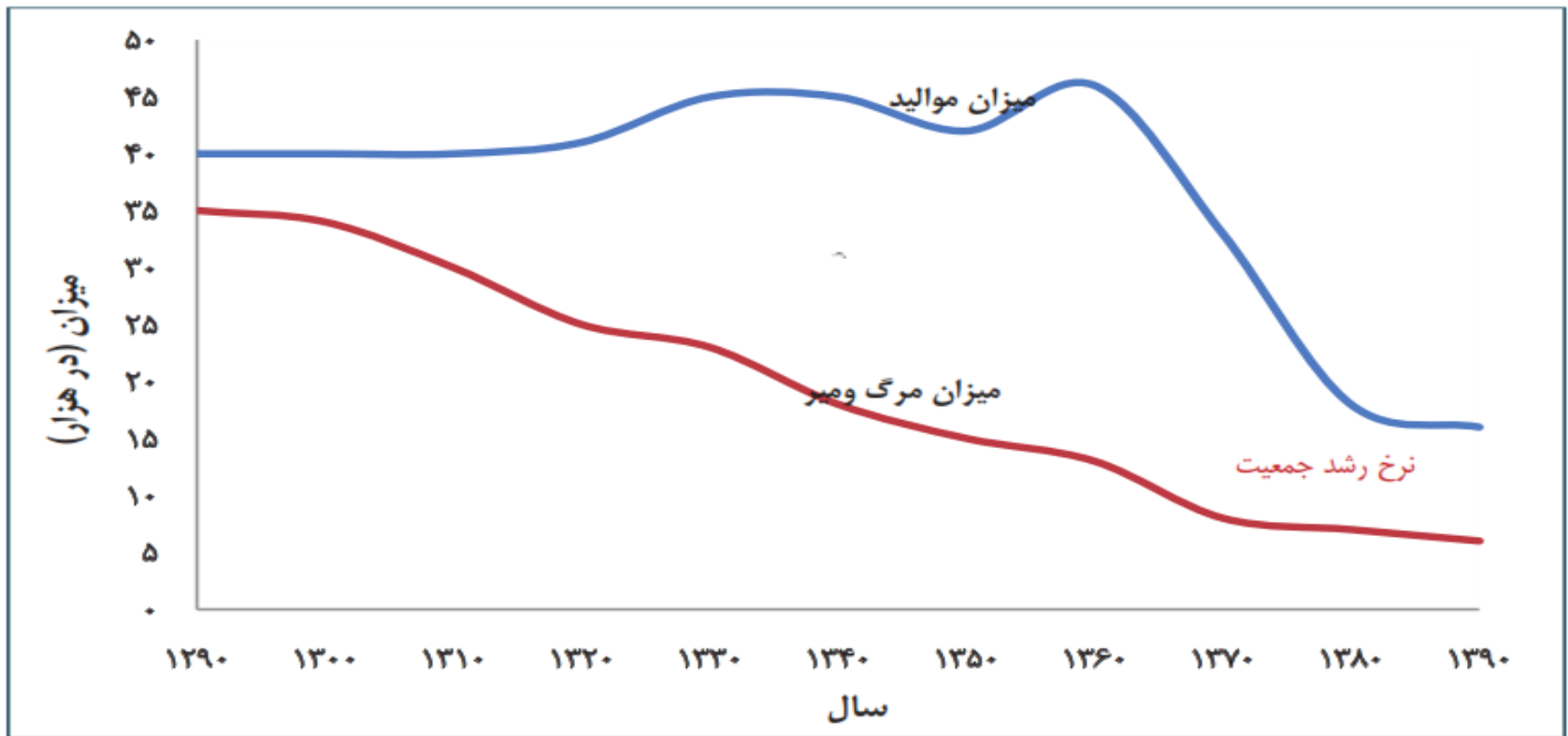

نظریه گذار جمعیتی

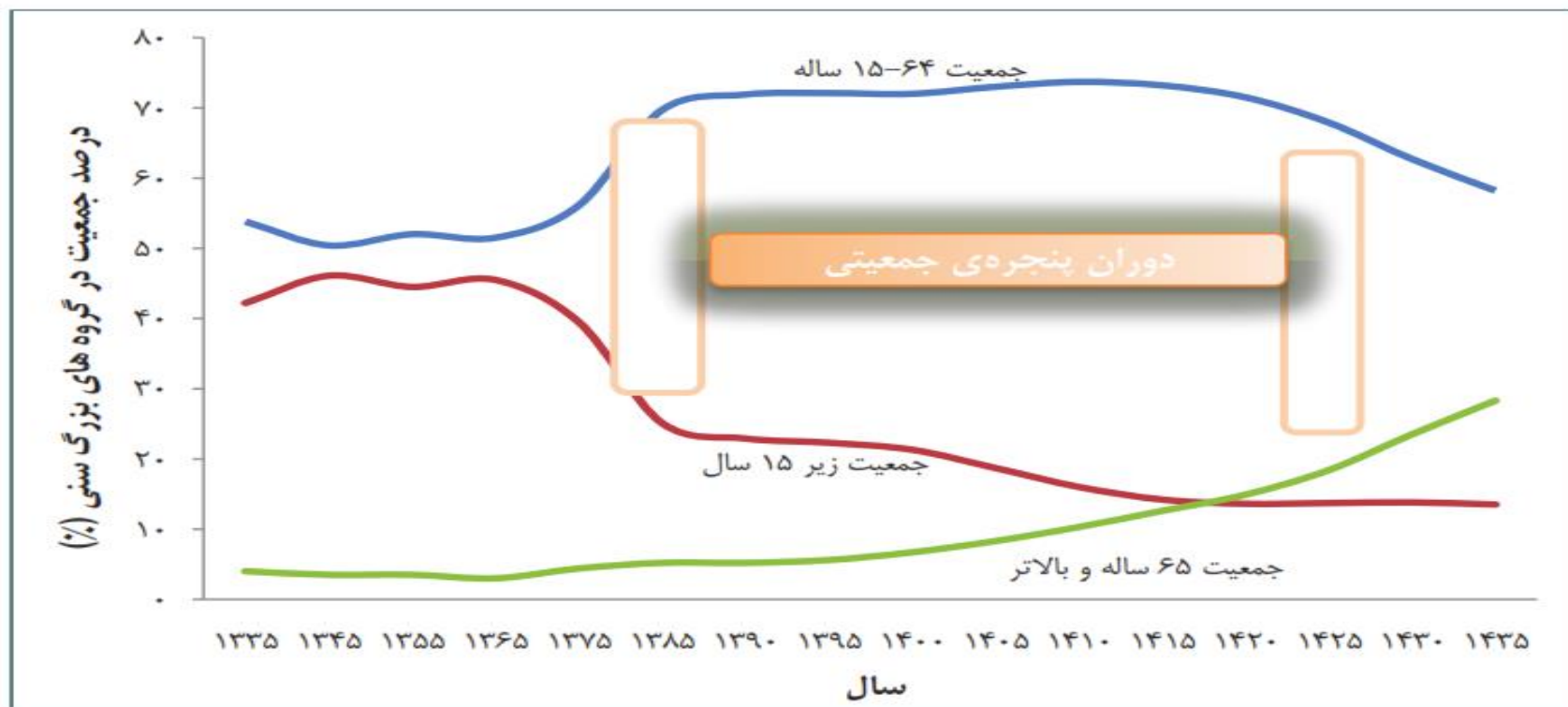
Note: Natural increase is produced from the excess of births over deaths.

گذار جمعیتی در ایران

نمودار ۲- فرایند گذار جمعیتی ایران، ۱۲۹۰-۱۳۹۰

باز و بسته شدن زمانی پنجره جمعیتی

شکل ۴- طول مدت، آغاز و پایان فاز پنجره جمعیتی ایران

پنجره جمعیتی (تأثیر ساختار جمعیت بر توسعه)

گروه سنی	سال ۱۳۶۵	سال ۱۳۸۵
کمتر از ۱۵ ساله	۴۶ درصد	۲۵ درصد
۱۵ تا ۶۵ ساله	۵۰ درصد	۷۰ درصد
۶۵ ساله و بالاتر	۴ درصد	۵ درصد

پنج‌گانه فرصت یا سود جمعیتی

- ۱- نیروی انسانی: ۷۰ درصد در سنین کار و فعالیت
- ۲- سرمایه انسانی جوان: (جوانان ۲۰ تا ۳۵ ساله)
- ۳- سرمایه فرهنگی (جوانان تحصیل کرده)
- ۴- سرمایه اجتماعی (افزایش تمایل به مشارکت در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی به ویژه در میان زنان)

گشتاور یا نیروی محرکه رشد جمعیت

● نقش ساختار سنی جمعیت

● بر

● باروری و افزایش زاد و ولدهای آینده

اشتباه در برداشت از مفهوم

- سیاست های جمعیتی

- تنظیم خانواده

- کنترل باروری

سیاست‌های جمعیتی

- مجموعه اقدامات و برنامه ها
- برای نیل به اهداف اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی، سیاسی
- از طریق تأثیرگذاری بر روی متغیرهای جمعیتی
- مانند **اندازه**، ترکیب و توزیع و رشد
- هدف: بهبود کیفیت زندگی و **تأمین رفاه و بهروزی مردم متناسب با منابع قابل دسترس در کشور.**

سیاستهای جمعیتی در ایران

● قبل از ۱۳۴۶

● از ۱۳۴۶ تا ۱۳۵۷

● از ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۷

● از ۱۳۶۷ تا ۱۳۹۳

● از ۱۳۹۳ تا کنون

سیاست‌های کلی جمعیت (باروری)

- ۱- ارتقاء پویایی، بالندگی و جوانی جمعیت با افزایش نرخ باروری به بیش از سطح جانشینی نسل (۲/۱) (۱/۸) فرزند به ازای هر زن در سنین باروری
- ۲- رفع موانع ازدواج، تسهیل و ترویج تشکیل خانواده
- ۳- اختصاص تسهیلات مناسب برای مادران مانند پوشش بیمه‌ای و تقویت نهادها و مؤسسات حمایتی ذی‌ربط .
- ۴- تحکیم بنیان و پایداری خانواده و توسعه و تقویت نظام تأمین اجتماعی، خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی در جهت سلامت باروری و فرزندآوری .

سیاست‌های کلی جمعیت (سلامت و توانمندی)

- ۵- ترویج و نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی- ایرانی
- ۶- ارتقاء امید به زندگی، تأمین سلامت و تغذیه سالم جمعیت و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی
- ۷- فرهنگ سازی برای احترام و تکریم سالمندان
- ۸- توانمندسازی جمعیت در سن کار با فرهنگ سازی و آموزش‌های عمومی، کارآفرینی، فنی - حرفه‌ای در جهت ایجاد اشتغال مؤثر و مولد .

سیاست‌های کلی جمعیت (مهاجرت)

- ۹- باز توزیع فضایی و جغرافیایی جمعیت،
- ۱۰- حفظ و جذب جمعیت در روستاها و مناطق مرزی و کم تراکم
- ۱۱- مدیریت مهاجرت به داخل و خارج
- ۱۲- تشویق ایرانیان خارج از کشور برای حضور و سرمایه گذاری
- ۱۳- تقویت مؤلفه‌های هویت‌بخش ملی (ایرانی، اسلامی، انقلابی) و ارتقاء
وفاق و همگرایی اجتماعی در پهنه سرزمینی بویژه در میان **مرزنیان** و
ایرانیان خارج از کشور .

سیاست‌های کلی جمعیت (پژوهش)

- ۱۴- رصد مستمر سیاست‌های جمعیتی در ابعاد کمی و کیفی با ایجاد ساز و کار مناسب و تدوین شاخص‌های بومی توسعه انسانی و انجام پژوهش‌های جمعیتی و توسعه انسانی.

معنای جمعیت مطلوب

- برای چه کسی؟
- برای فرد
- برای خانواده
- برای حکومت

معنای جمعیت مطلوب در گذشته

- تناسب بین ابعاد کمی و کیفی جمعیت و امکانات بالقوه و بالفعل. به عبارت دیگر تناسب بین جمعیت و اقتصاد.
- آلفرد سووی: تعداد معینی از نفوس که با توجه به امکانات موجود برای دستیابی به اهداف خاصی مورد توجه قرار می گیرد.
- این اهداف با توجه به درجه رشد و توسعه جامعه صور و معانی گوناگونی می یابد. مانند: حداقل معیشت، تامین اشتغال کامل، بالاترین حد ثروت یا قدرت،

جمعیت مطلوب در گذشته

- کنفوسیوس: با تقسیم و پراکندگی ثروت میان مردم
- افلاطون: با مدیریت سیاسی توسط زمامداران (تعداد ازدواج ها)
- ارسطو: با مدیریت سیاسی (زیبایی شهرها ، سقط جنین)
- مرکانتی لیست ها و فیزیوکرات ها: با تجارت و کشاورزی (پیشرفت فنی و عقل و درایت انسانی)
- مالتوسیان و نومالتوسیان: با رعایت اخلاق
- مارکسیست ها: با آزاد سازی جامعه از سیطره سرمایه داری

جمعیت مطلوب - امروزه

- ساختار سنی - جنسی
- جمعیت شناسان مانند دیوید فوت: ساختار سنی و سلیقه افراد در هر گروه سنی

نقش متغیرهای فرهنگی در تبیین رابطه بین جمعیت و سیاست

- - توسعه اقتصادی ممکن است پیدایش نهادهای دموکراتیک و فرهنگ سیاسی را تسهیل کند اما آنها را تضمین نمی کند.
- - دگرگونیهای فرهنگی بازتاب اجتماعی شدن عادات و نگرشهای پایدار هستند. پس از پیدایش دارای نیروی حرکتی آنی شده و ممکن است تا مدتها بر روی رویدادهایی که موجب پیدایش آنها شده اند تأثیر گذارند.
- - به نظر می رسد بین توسعه اقتصادی و ظهور دموکراسی توده ای رابطه روشنی وجود دارد. و در تبیین این رابطه، انتخاب عقلانی و فرهنگ سیاسی نه تنها ناسازگار نیستند بلکه مکمل هم هستند.

تعریف فرهنگ

- نظامی است از نگرشها، ارزشها و دانشها که به طرزی گسترده در میان مردم مشترک است و از نسلی به نسلی دیگر منتقل می شود. در حالی که طبیعت انسانی از لحاظ زیست شناختی فطری و عمومی است، فرهنگ فرا گرفته می شود و ممکن است از جامعه ای به جامعه ای دیگر تغییر کند.

مقاومت فرهنگ در برابر دگرگونی

- برخی از جنبه های فرهنگ و به ویژه آنهایی که در دوران کودکی آموخته می شوند در برابر دگرگونی مقاومت می کنند و برای تغییر عناصر اصلی ساختار شناختی بزرگسالان به تلاش زیادی نیاز است.
- در صورت تحولات اساسی در اوضاع اجتماعی ممکن است بخشهایی از فرهنگ نیز دچار دگرگونی شود ولی تغییر آنها از طریق جایگزینی نسلها راحت تر است تا از طریق بزرگسالانی که قبلاً اجتماعی شده اند.

تفاوت رویکرد فرهنگ سیاسی با نظریه انتخاب عقلانه در تبیین رفتار سیاسی

- واکنش مردم نسبت به اوضاع خود با گرایشهای ذهنی ای شکل می گیرد که از فرهنگی به فرهنگ دیگر و درون خرده فرهنگها متفاوت است.
- این تفاوتها بازتاب اختلاف در تجربه اجتماعی شدن شخص است و اینکه یادگیری اولیه فراگیری بعدی را مشروط کرده و بی اثر ساختن یادگیری اولیه را بسیار مشکل می سازد.
- بنابراین، کنش را نمی توان صرفاً نتیجه اوضاع بیرونی پنداشت: تفاوتهای پایدار در یادگیری فرهنگی نیز نقش مهمی در شکل دادن به آنچه مردم می اندیشند و انجام می دهند بازی می کند.

با تشکر از حوصله
و صبرتان

